

Надя Зайкова

Азбуката – пазител на духа и свободата
на българския народ

*Ако един народ няма своя книжовност,
той никога не може да се нарече „народ“...*

Любен Каравелов

Мисля, че ние, българите, заслужено се определяме като „народ“, защото имаме свой език, книжовност и култура. Връщайки се назад във времето, категорично можем да твърдим, че България действително има безспорен принос в културата на Европа и света. За никого не е тайна, че в основата на този принос стои преди всичко уникалното дело на Светите братя Кирил и Методий. Със създадената писменост двамата равноапостоли приобщават към Божиите закони цялото славянско общество, давайки в ръцете на своите братя славяни най-сигурното и непреходно оръжие – писменото слово. Затова ние сме заслужено горди, че едно от звената във веригата на тази приемственост е България.

Знаем, че от великоморавската мисия на двамата братя ни делят повече от 1150 години, но времето не е в състояние да намали значимостта на изключителния им подвиг. Прозорливи и далновидни, единствено те са в състояние да осъзнаят, че няма по-богоугодно дело от това - да се бориш и твърдо да отстояваш своята кауза. Ето защо двамата солунски братя не само съставят азбуката, но превеждат и Светото писание. С жар и себеотрицание Кирил и Методий отстояват правото на славянските народи да се развиват самостоятелно, да творят собствена книжнина.

Азбуката на Константин-Кирил Философ е предназначена за всички славяни. На практика тя остава у моравците, след това у хърватите, у власите и молдовците, в Беларусия и Украйна, в Руската република, в Монголия, Югославия и във всички български земи. Та нима не е достатъчно красноречив фактът, че днес на кирилица пишат повече от 250 милиона европейци?! Така че делото на Кирил и Методий действително има изключително значение за развитието на културата на славянския свят. Самите те са убедени, че светлината на знанието е с библейски стойности, тя е като Божи „дъжд“, като чудно „семе“, от което израства „дървото“ на познанието за цялата славянска общност. Знае се, че когато княз Борис посрещнал тримата Кирило-Методиеви ученици в столицата Плиска, той изживял изключително вълнение, понеже „жадувал за такива мъже, каквито отколе търсел“. И не само това! Като мъдър и далновиден държавник, той виждал надежда за осъществяване на заветната си мечта – създаване на родна писменост и култура. Ето защо княз Борис приел с почит учениците и „много благодарил на Бога, че му е изпратил такива благодетели на

България“. А народ, който се сдобие с писменост на роден език, според тогавашните разбирания, се причислява към „*великите народи*“.

Всъщност буквите на глаголицата са били много сложно устроени, а и може би такава е била нейната съдба – да бъде сакрално, свещено писмо. Покрай глаголицата се явява и другата азбука – кирилица, която с пълно основание носи името на Константин-Кирил – то си е негово дело, дообмислено на родна почва от наши, български книжовници. Вземайки името на Кирил, новата азбука напомня неговото безсмъртие. Неслучайно някакъв латински съвременник от онова време с основание определя Константин-Кирил Философ като „*премъдър мъж, мъж велик, призван за висш интелектуален живот*“.

Като проповедници, учители и мисионери Кирил и Методий са били за по-дълго или за по-късо време във всички славянски земи, затова всеки един от тези славянски народи с право може да ги нарича „*свои първоучители*“. От Плиска, Велики Преслав и Охрид потичат „*струите*“ на славянското книжовно знание. През Средните векове това знание е средство и оръжие за българи, руси и сърби, а дълго време и за румъни в изграждането им като пълноценни културни народности със самостоятелно духовно битие и самочувствие. Така българският народ става източник на знание за мнозина от своите славянски събратя. Както пише поетът Кирил Христов:

*И българинът със разтворени обятия
моравци, руси, сърби призова.
И даде радостен на своите братя
той правдата в божествени слова.*

Всъщност съдбата е била благосклонна към нас, защото сме получили книжнина на роден език по-рано от редица европейски народи. И нашите прадеди не са се отнесли с пренебрежение към този дар, а са го преумножили, предали са го на други народи, превърнали са го в „*свещен език*“ на други култури. А това несъмнено е равно на подвиг! „*Сос облекло Кирилово*“ и „*Сос Кирилово учение*“ (както пише Райко Жинзифов) те редят високия и здрав зид не само на българската, но и на световната култура и сваят. Тази заслужено висока оценка присъства във всеки ред, изписан за тях. Така например за Добри Войников двамата братя са „*звезди народни, две светила пред престола небесний над славянския свят*“, които събраха „*речиците в една обща река*“. Ето защо пепелта на вековете не успява да изгаси огъня на това дело, защото то е в паметта и в сърцето на българина. Затова името на Константин-Кирил е вписано от ЮНЕСКО в календара на великите мъже и на великите световни събития. То приканва всеки съвременник за дълбок поклон пред „*браздата*“, която двамата братя заедно вдълбаваха в полето на човешката история и на човешката мисъл. Затова и светлината на Кирило-Методиевите букви няма да угасне никога – защото, както се казва: „*те са в мене и в тебе, в паметта на сърцето ни*“.

В нашата родина делото на Кирил и Методий намира своята естествена жизнена среда и получава законен статут. България става люлка на славянската литература, защото писменият славянски език се връща към своя извор – в това има и логика, и историческа справедливост. Чрез тяхното „Аз, Буки, Веди“ славянският род преоткрива себе си в миналото, вижда се в настоящето и проектира собственото си бъдеще. Така един народ, служил си дълго време с *„черти и резки“*, прегръща новата писменост на родния си език и поставя началото на творческата си биография. Показателни за това са думите на руския акадрик Дмитрий Лихачов, който пише, че *„Аспарух създаде плътта на българската държава, а Кирил и Методий – нейния дух“*. Всъщност значението на тяхното дело не се мери с дни, години и векове. То е над тях, защото е истинско Божие дело. В представите на средновековните българи дори изглеждало, че *„самият Бог е заговорил на славянски“*. Затова народната памет е съхранила великото достижение на далечния девети век.

Въпреки дистанцията във времето двамата солунски братя удивляват всяко ново поколение със своя творчески гений, с невероятната си енергия и философска вглъбеност, със своето пламенно будителство. Създадената от тях азбука е културно-исторически факт, който променя духовните съдбини и на българския народ. Сътвореното от двамата братя и техните ученици е уподобено на *„прекрасна гора“* - дълбоки са корените на славянската просвета и култура, тя вече има своя история. И днес делото на Кирил и Методий продължава да служи на човешкия прогрес, на правдата и хуманността, а на нас дава основателно самочувствие пред света. Писмеността, книгата и паметниците на културата, в които продължава да се усеща духът на славянските апостоли, дават своя безценен принос за опазване на българската народност и национално самосъзнание.

Ето защо с основание твърдим, че делото на Кирил и Методий по социалното си съдържание принадлежи на цялото прогресивно човечество и затова заслужава неговата дълбока признателност. С пълно основание Дмитрий Лихачов определя България като *„непревземаема държава на духа“*, затова българската култура ще остане безсмъртна и вечна - така, както безсмъртен и вечен е и човешкият дух! Може би това е израз на увереността ни, че и занапред ще вървим към *„светли бъднини“*, поели в ръцете си знамето на духовния напредък. Както казва научният сътрудник Трендафил Кръстанов: *„България, спасявайки делото на Кирил и Методий, е заслужила признателността и уважението не само на славянските народи, но и на други народи по света. И това ще бъде така, докато човечеството влага истинско съдържание в думите **напредък, култура и човечност**“*.